អំពីរចនាសម្ព័ន្ធនៃសំណង់ព្រះវិហារក្នុងតំបន់អង្គរ

នៅក្នុងអត្ថបទរបស់លោក Henri Marchal ដែលមានចំណងជើងថា *Monuments secondaires et Terrasses bouddhiques d'Angkor-Thom*[1] នៅឆ្នាំ ១៩១៨ លោកបានសិក្សាអំពីសំណង់ព្រះពុទ្ធសាសនាថេរវាទមួយនៅក្នុងតំបន់អង្គរ ដែលហៅជាភាសាបារាំងថា "Terrasse bouddhique" គឺសំដៅលើព្រះវិហារ ឬឧបោសថាគារបច្ចុប្បន្ន។ បន្តបន្ទាប់មកមានអ្នកស្រាវជ្រាវជាតិ និងអន្តរជាតិចាប់សិក្សាស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទនេះកាន់តែធំទូលាយ។ ដោយឡែក ដោយសារតែនេះជាអត្ថបទខ្លីពុំអាចបង្ហាញប្រវត្តិ ស្រាវជ្រាវបានទាំងស្រុងទេ ប៉ុន្តែចំណងជើងនៃការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទនេះ គឺរក្សាតាមឯកសារយោង។

ពាក្យព្រះវិហារឃើញមានដំបូងនៅក្នុងសិលាចារឹក កោរុង (K.505) ចុះកាលបរិច្ឆេទឆ្នាំ៦៣៩នៃគ.ស. ស្ថិតក្នុងខេត្តច័ន្ទបុរី បច្ចុប្បន្នក្នុងប្រទេសថៃ និងសិលាចារឹកគោកស្វាយចេក (K .754) បានបង្ហាញអំពីព្រះមហាក្សត្រស្រីន្ទ្រវរ្ម័នបានត្រាស់បង្គាប់ទៅឧបាសកម្នាក់ឈ្មោះ សិរិមាលិរតនលក្ខី ឲ្យកសាងព្រះវិហារមួយ ។ ចំពោះកាលបរិច្ឆេទនៃសិលាចារឹកនេះ គឺនៅសតវត្សទី១៤[2]នៃគ.ស។ នេះជាភស្តុតាងដ៏សំខាន់មួយសម្រាប់បង្ហាញពីវត្តមាននៃព្រះវិហារនាសម័យកណ្តាល។ ភស្តុតាងដំបូងនៃព្រះវិហារ ឬឧបោសថាគារឃើញមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាប្រហែលក្នុងសតវត្សទី៨-៩[3]នៃគ.ស។ ភស្តុតាងដំបូងៗមាននៅលើភ្នំគូលែន រួមមាន សីមាពាមគ្រែ(ក្បែរបន្ទាយ) នឹងសីមាដូនមាស។ គួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ គឺនៅលើសន្លឹកសីមាទាំងនោះ មានឆ្លាក់រូបធម្មចក្រ រូបទម្រង់ចេតិយ និងរូបក្អមទឹក ដែលក្នុងសិល្បៈខ្មែរសម័យនោះកម្រឃើញបង្ហាញ។ គេគិតថា ទាំងនោះជាសិល្បៈមន នៃទ្វារបតី ដែលមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានាសម័យនោះ ។

---

[1] Henri Marchal, 1918

[2] ដែលអ្នកស្រាវជ្រាវកំណត់ថាជាសិលាចារឹកភាសាបាលីចាស់ជាងគេក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន។ សូមអាន អាំង ជូលាន, សិលាចារឹកភាសាបាលីដែលចាស់ជាងគេនៅកម្ពុជា ។

[3] Tun Puthpiseth, 2015, p.59.

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

ចាប់ពីសតវត្សទី១៤មក ការកសាងសំណង់ប្រាសាទស្ទើមស្ទៃលែងមានទៀត ហើយ ប៉ុន្តែជំនួសមកវិញនូវសំណង់ព្រះវិហារ ឬឧបោសថាគារ និងចេតិយ ហើយគេយកថ្មប្រាសាទមកធ្វើ។ យើងបានដឹងហើយថា អាគារចម្បងសម្រាប់ព្រះពុទ្ធសាសនា គឺព្រះវិហារ ឬឧបោសថាគារនេះឯង ដែលជាកន្លែងសក្ការៈសម្រាប់ព្រះសង្ឃបំពេញធម៌ ឬធ្វើឧបោសថសីលជាដើម ។

សំណង់ព្រះវិហារនៅក្នុងតំបន់អង្គរ និងក្រៅតំបន់អង្គរមានយ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ទាំងនៅទីវាល និងនៅក្នុងព្រៃ ហើយមានរចនាសម្ព័ន្ធខុសគ្នា។ តាមរបាយការណ៍របស់អាជ្ញាធរជាតិអប្សរា សំណង់ព្រះវិហារក្នុងក្រុងអង្គរមានប្រមាណជាង៨០ ដោយបែងចែកជា៤ជ្រុង (ទ្វារក្រុង) ជ្រុងលិច កើត ជើង និងត្បូង ដែលកំណត់យកប្រាសាទបាយ័នជាគោល។

រចនាសសម្ព័ន្ធនៃសំណង់ព្រះវិហារ ពុំមានទ្រង់ទ្រាយដូចគ្នាទាំងស្រុងនោះទេ តែគេអាចកំណត់ទ្រង់ទ្រាយគោលចំនួន៣ ដូចខាងក្រោម ៖

- មានខឿនរាងចតុកោណវែង ដែលកសាងអំពីថ្មបាយក្រៀមឬថ្មភក់។ សសរឈើគ្មានជញ្ជាំង និងប្រក់ក្បឿង។ ភាគច្រើនបែរទៅទិសខាងកើត។ ជួនកាលកសាងជាខឿនចតុកោណវែង ខាងក្រោយមានចេតិយ និងជួនកាលទៀតកសាងជាខឿនចតុកោណវែងទោល ពុំមានជាប់នឹងប្រាសាទ ឬចេតិយនោះទេ ។
- មានសន្ធឹកសីមាទោល ឬគ្រោះនៅតាមទិសទាំង៨។ ខ្លះទៀតមានកូនចេតិយនៅជុំវិញនៃព្រះវិហារ។ សីមានៅខាងមុខព្រះវិហារ ហៅថាសីមាឥន្ទ្រកិល ។
- នៅចុងខាងលិចនៃខឿនព្រះវិហារមានតម្កល់ព្រះដី[4]។

សំណង់នេះមានចំនួនបីប្រភេទ គឺ ព្រះវិហារទោល ,ព្រះវិហារជាប់ ឬមុខប្រាសាទ និង ព្រះវិហារចេតិយជុំវិញ ឬខាងក្រោយមានចេតិយ។ រីឯវត្ថុដែលកំណត់ថាទីកន្លែងនេះ

[4] ព្រះពុទ្ធរូបអង្គធំតម្កល់លើបល្ល័ង្កក្នុងព្រះវិហារ ឬឧបោសថាគារ ។

ជាទីសក្ការៈគឺ សន្ទឹកសីមាដែលព័ទ្ធជុំវិញទិសធំទាំង៤ និងអនុទិស៤ ករណីដូចនៅសីមានៅលើភ្នំគូលែន មានតែសន្ទឹកសីមាជុំវិញ ពុំមានខឿនថ្មភក់ ឬបាយក្រៀមនោះទេ ។

សង្កេតឃើញថាសំណង់ព្រះវិហារក្នុងតំបន់អង្គរមានប្រមាណជាង៨០ ប៉ុន្តែមានរូបរាងរចនាសម្ព័ន្ធជាក់លាក់តែ១២ប៉ុណ្ណោះ។ សំណង់ផ្សេងៗទៀតស្ថិតនៅក្នុងព្រៃអង្គរ និងកប់ក្នុងដី[5]។ សំណង់ព្រះវិហារទៅ១២នេះ ស្ថិតនៅជុំវិញប្រាសាទបាយ័ន ដែលមានដូចជានៅប្រាសាទតុបខាងលិច, ប្រាសាទតាទូត, ប្រាសាទព្រះខ័ន, ប្រាសាទបន្ទាយក្ដី, ព្រះវិហារទេពប្រណម្យ, ព្រះវិហារព្រះសេអារ្យ, ព្រះវិហារប្រាំពីរល្វែង, ព្រះវិហារប្រាំបួនល្វែង, ព្រះវិហារព្រះអង្គគោកធ្លក, ព្រះវិហារព្រះឥន្ទ្រទេព, ព្រះវិហារព្រះអង្គខ្មៅ, ព្រះវិហារព្រះអង្គផោក និងនៅក្រៅតំបន់អង្គរ មានដូចជា នៅប្រាសាទវត្តចេតិយ, ប្រាសាទព្រះធាតុខ្វាវ, ប្រាសាទនគរបាជ័យ ប្រាសាទចៅស្រីវិបុលជាដើម ។

សំណង់ព្រះវិហារនៅក្នុងតំបន់អង្គរ ប្រហែលជាកសាងចាប់ពីសតវត្សទី១៣ ដល់ ១៨នៃគ.ស.[6]។ ករណីសិលាចារឹកភូមានៅលើសន្ទឹកសីមា នៅព្រះវិហារព្រះអង្គផោក ប្រហែលជាធ្លាក់នៅក្រោយស.វ.ទី១៨[7] ។

---

[5] អេង តុលា, 2019, p.88

[6] Tun Puthpiseth, 2015, p.63.

[7]SPAFA, Myanmar inscriptions found at Angkor, 2013, p. 15.

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

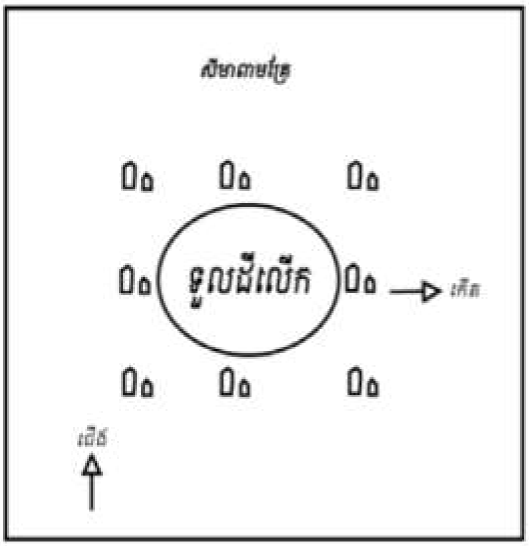

រូបលេខ២១៖ ប្លង់ទូទៅនៃសីមាពាមគ្រែ
ប្រភព៖ កែសម្រួលពី J.Boulbet & B. Dagens

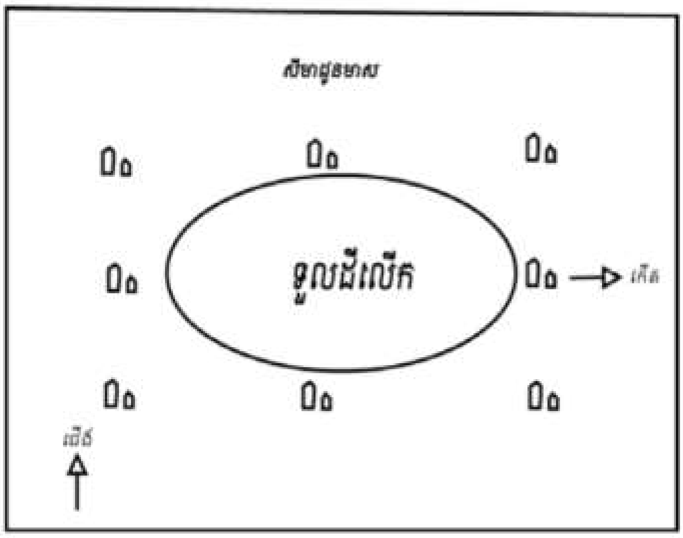

រូបលេខ២២៖ ប្លង់ទូទៅនៃសីមាដូនមាស
ប្រភព៖ កែសម្រួលពី Boulbet J& B. Dagens

រូបលេខ២៣៖ សន្ទឹកសីមានៃសីមាពាមគ្រែ និងដូនមាស

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

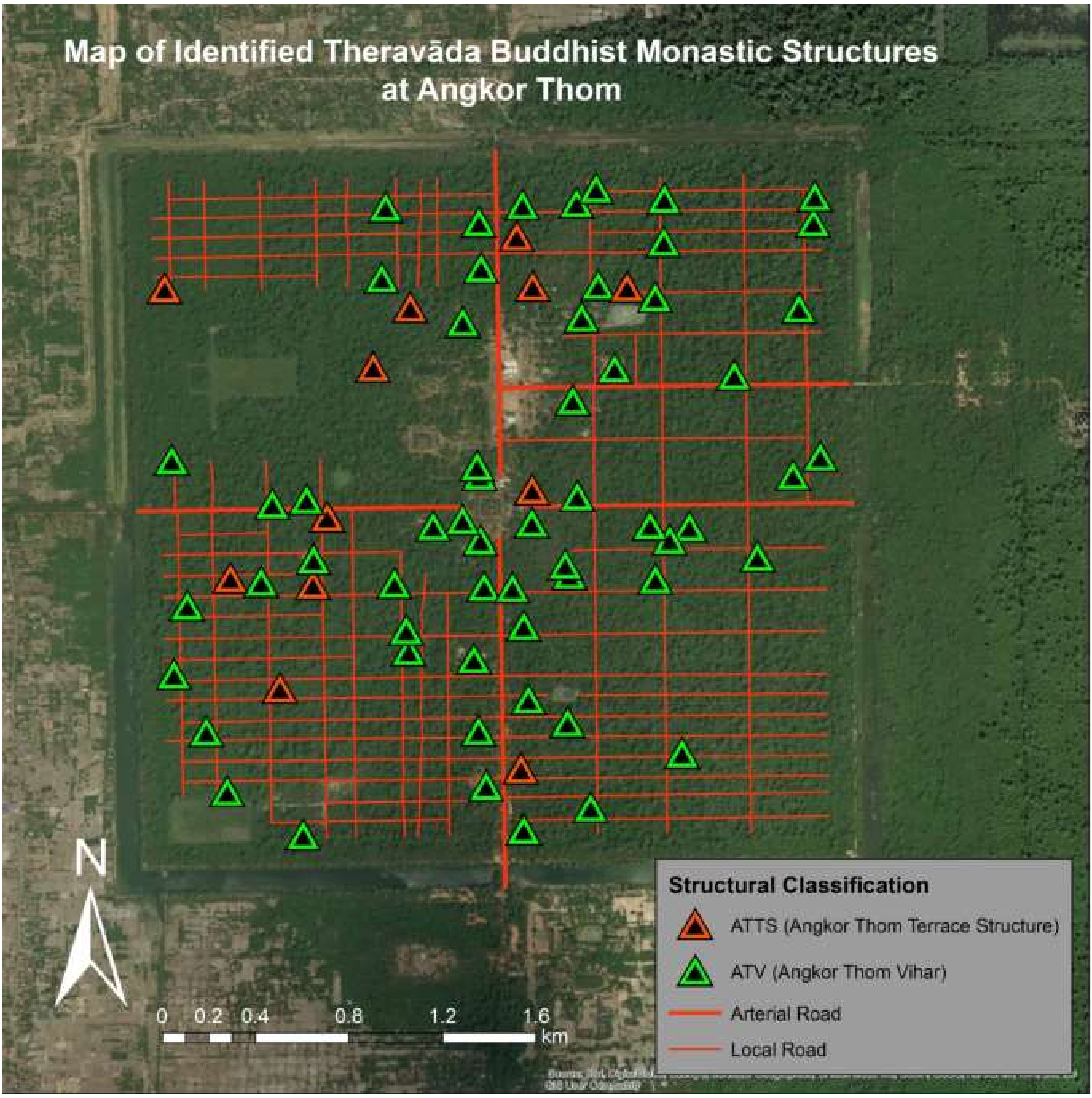

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

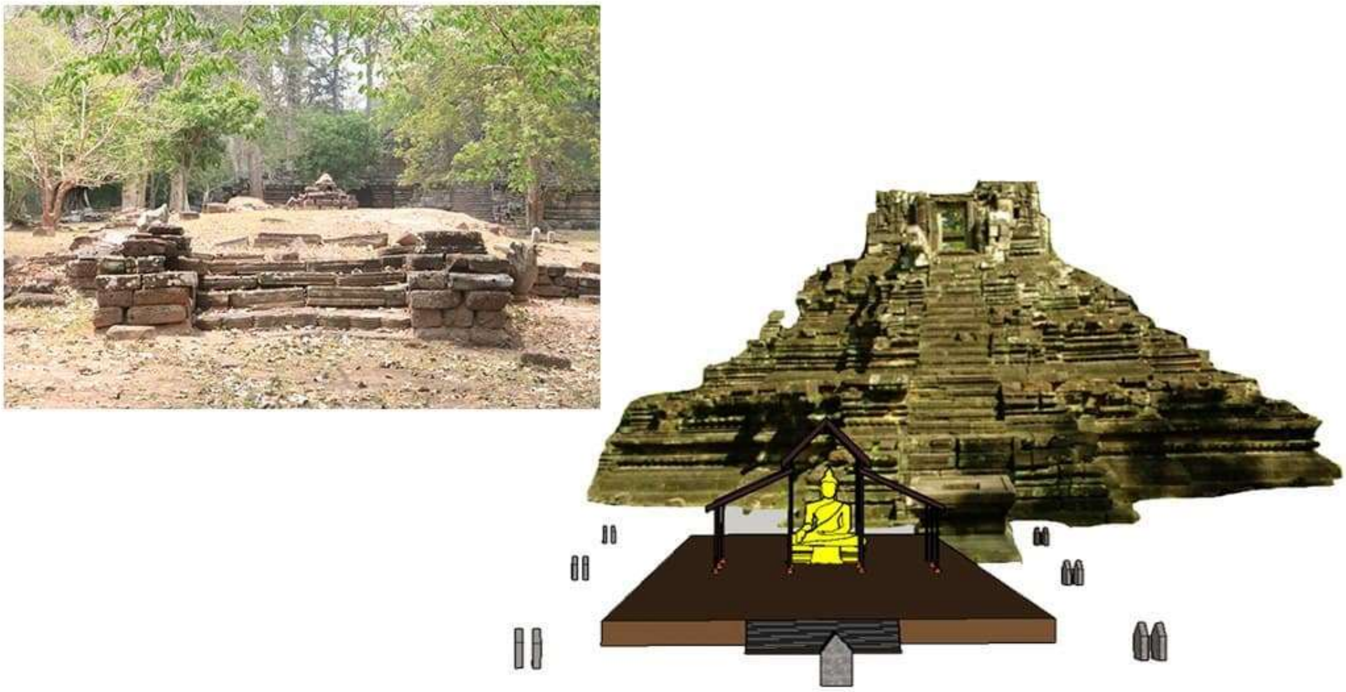

រូបលេខ២៥៖ គំនូរឡើងវិញ និងរូបទូទៅនៃព្រះវិហារប្រាសាទតាទូត
(ក្នុងក្រុមប្រាសាទព្រះពិធូ) ព្រះវិហារខាងមុខប្រាសាទ

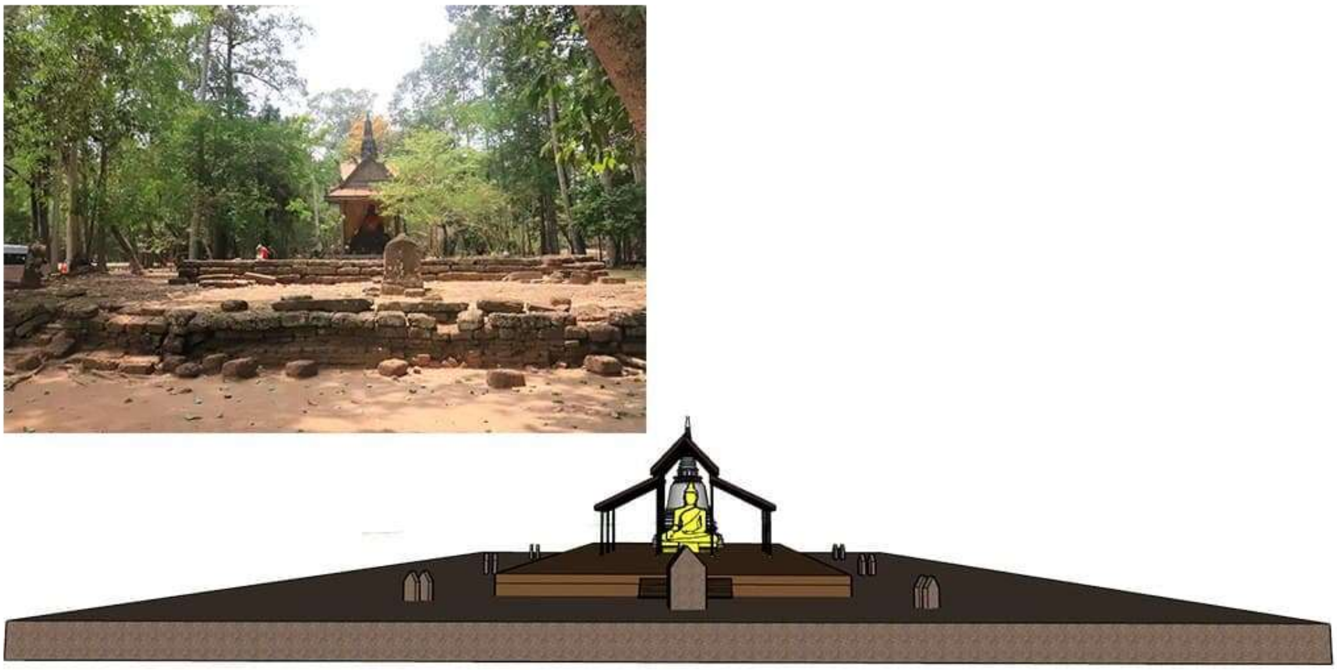

រូបលេខ២៦៖ គំនូរឡើងវិញ និងរូបទូទៅនៃព្រះវិហារព្រះអង្គជោក
(ព្រះវិហារមានចេតិយខាងក្រោយ)

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

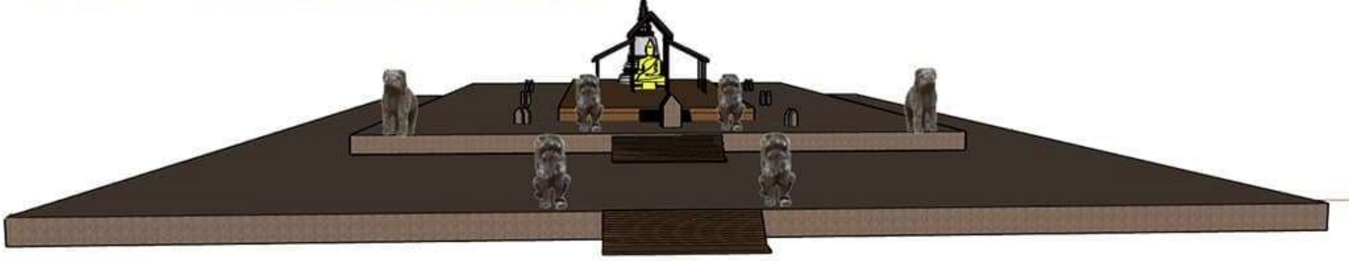

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

រូបលេខ១០៖ ថតចំហៀងនៃព្រះវិហារព្រះឥន្ទ្រទេព (ព្រះវិហារចេតិយខាងក្រោយ)

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

អរិយធម៌ខ្មែរ
KHMER CIVILIZATION

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

ឯកសារយោង

អាំង ជូនលាន

២០០៨ សិលាចារឹកភាសាបារីចាស់ជាងគេនៅកម្ពុជា, ឧទ័យលេខ៩,ភ្នំពេញ

ព្រាប ចាន់ម៉ារ៉ា

២០១៧ ទម្រង់ប្រពៃណីខ្មែរ សំណង់តាមវត្ត , ភ្នំពេញ

ក្រសួងវប្បធម៌ និងវិចិត្រសិល្បៈសហការជាមួយសាកលវិទ្យាល័យតូរិនតូ កាណាដា

២០១៩ គម្រោង Angkor Vihara, សៀមរាប

ញឹម សុធារិទ្ធ

២០១៩ ការធ្វើកំណាយនៅប្រាសាទបន្ទាយក្តី, សៀមរាប

អេង តុលា

២០១៩ ពិចារណាអំពីរចនាសម្ព័ន្ធនៃសំណង់ឧបោសថាគារសម័យកណ្តាល, សារណាបញ្ចប់បរិញ្ញាបត្របុរាណវិទ្យាជំនាន់ទី២៧នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈ, ភ្នំពេញ

ឯកសារបរទេស

Henri Marchal

1918 Monuments secondaires et terrasses bouddhique d’Angkor Thom , BEFEO

A.Thompson

1999 Mémoire du Cambodge

2004 A pilgrins to angkor a buddhist cosmopolis in South Asia

អត្ថបទដោយ៖ អេង តុលា

Tun Puthpiseth

2015 Bouddhisme theravada et production artisitque en pays khmer : Étude d'un corpus d'images en ronde-bosse du Buddha (XIIIe -XVIe siécles)

SPAFA

2013 Myanmar inscriptions found at Angkor

EA, Darith

2018 Evidence of theravada buddhist structures in Angkor form 13th to 18th centuries , APSARA Authority

Andrew Harris

2019 An Old Ritual Capital, a New Ritual Landscape: Understanding the Transformation

of Angkor Thom, Cambodia through the Construction and Placement of Theravāda »Buddhist Terraces«, PhD Candidate, University of Toronto

AMS
អរិយធម៌ខ្មែរ
KHMER CIVILIZATION